

friskt og ubedervet. Efter denne opdagelse bragtes kisten til Clemenskirken og sattes hén på alteret, idet kong Olav erklærtes for helgen».

Det var nettop dette at byen blev sete for Norges nasjonalhelgen, som i århundrer fikk stor betydning.

Det var ikke bare i Norge at Olav blev anerkjent som helgen, i Sverige, Danmark og andre land, til og med i England blev han dyrket som en av de fornemste helgener.

Norges nasjonalhelgen hadde to særlige festdager om året, den 29. juli og 3. august. I hele den katolske tid blev disse feiret med store festligheter.

Til Olavsfestligheten kom pilgrimer og tilreisende fra alle verdens kanter. Disse besøkende opholdt sig ofte lenge i byen i denne skjønne årstid og skapte trafikk, handel og rørelse.

Efter at Olavsskrinet hadde fått plass på Clemenskirken alter, oprant der en ny tid i Norge. Kristendommen blev nu helt anerkjent i hele landet.

Samtidig fremtrer en mere fast og ordnet statsforfatning.

Den norske kongeætt opnådde en større anseelse, og Norge trer frem som en selvstendig stat ved siden av de to naboland.

Hele nasjonen rettet sitt blikk imot den by som Olav Tryggvason grunnla og som nu var omstrålet av Olav den Helliges helgenglorie.

I Stor-Norges tid blomstret byen ved Nidelven frem til et av de mest berømte kultursteder i nord.

Byens raske utvikling i det 11. og 12. århundre skyldtes i første rekke at Nidaros blev ophøiet til helgensete, kongelig residensstad og erkebispesete.

Byen hadde i sin tid 16 kirker, og dette er et typisk bevis for hvilken fremskutt makt og innflytelse geistligheten og Olavsdyrkelsen hadde.

Før vi begynner på vår vandring i den gamle kirkestad, bør vi først stifte bekjentskap med en av St. Olavs største menn.

I Østbyen har vi en gate som heter Biskop Grimkells gate. Den har fått dette navn for å bevare minnet om St. Olavs hirdbiskop. Historien forteller at biskop Grimkell var en brorsønn av Olav Tryggvason, født i England, og var en meget lærd mann.

I Olav Haraldssons kamp og virke for kristendommens utbredelse i Norge, var Grimkell kongens ledende kraft, han forfattet også Olavs kristenrettsordning.

I 1023—24 opholdt Grimkell sig i Trøndelagen for å ordne med de kirkelige forhold.

Efter Olavs flukt til Russland 1028 tok Grimkell ophold på Oplandene, hvor han fortsatte sin nidkjære virksomhet.

Midsommer 1031 fikk biskop Grimkell anmodning fra Einar Tambarskjelver om å komme til Trøndelagen for å underhandle om hvad der burde gjøres med Olavs lik.

Grimkell kom, og det heter at han og Einar blev hurtig enige, og ut av disse menns rådslagning fremgikk Olavsdyrkelsen i Norge og hele Nord-Europa.

Siste gang Grimkell er omtalt i sagaen var i 1046, i dette år var han tilstede på Oplandene og meglet fred og forlik imellem Magnus den Gode og Harald Hårdråde.

Byens kirker.

På kirkevandring i middelalderen.

Et statelig og imponerende utseende hadde byen i sin velmakts-tid, sier sagaen, navnlig ved de mange og prektige bygninger som efterhånden reiste sig.

Byens første kirke blev som nevnt bygget av Olav Tryggvason i slutten av 977, og blev innviet i julen samme år. Denne kirke var bygget av tre og brente sammen med det øvrige byanlegg 1015. Kirken lå utenfor Skipakrok, eller med andre ord i strøket omkring det nuværende Lilletorv.

Olav Haraldsson opførte sin kirke i 1016 omtrent på samme tomt hvor Olav Tryggvason bygget. Kirken blev innviet til St. Clemens, de sjøfarendes skytspatron. Dette navn var overført fra England, da nordboene tidligere hadde innviet sine kirker der til denne helgens ære.

Til kirken skjenket kongen selv klokken Glad.

Olav Haraldssons Clemenskirke blev senere sognekirke og omtales som sådan 1223—1380.

Omkring 1040 påbegynte Magnus den gode opførelsen av en kongsgård omtrent på Løveapotekets tomt. I forbindelse med dette byggeforetagende opførtes en stenhall, som av Harald Hårdråde

forandredes til en kirke som viedes helgenen Gregorius (pave Gregor den store).

Gregoriuskirken var byens første stenkirke og stod på Trondhjem Sparebanks tomt.

Magnus den gode begynte også opførelsen av Olavs-kirken, som blev fullendt av Harald Hårdråde.

Til denne kirke flyttedes Olav den Helliges og Magnus den godes lik fra Clemenskirken, likesom også Einar Tambarskjelver og hans sønn Einride her fant sitt hvilested.

Olav den Helliges lik var nu nedlagt i et nytt prektig skrin, som hans sønn Magnus hadde bekostet. Det beskrives således:

«Skrinet var beslått med gull og sølv og besatt med edelstener, der blev gjort således, at det både i størrelse og form lignet en likkiste, men nedenunder var svaler, oventil var lokket gjort som et gavtak med utstående hoder, og børs (kam), på lokket var hengsler baktil og hasper foran, låst med en nøkkel».

Olavskirken blev senere klosterkirke for Gråbrødrene.

Det antas at Olavskirken var en trekirke. Langhuset var 62 fot langt, 44 fot bredt, koret 31 fot langt, 28 fot bredt. Kirken hadde mot øst to små hjørnetårn.

Olavskirken lå på Trondhjems gamle rådhus' nuværende tomt, og det finnes fremdeles minnesmerker efter kirken på rådhus-tomten. I kjelleren ligger flere trappetrin som man har antatt førte op til alteret. Dessuten sees en sokkelsten prydet med stjerne-list og støttet av en hånd som holder en kule.

Den 5te i rekken var den eldre Mariakirke, som blev bygget av Harald Hårdråde oppe på melen, ikke langt fra det sted hvor Olav den Hellige hadde vært jordet den første vinter.

Her blev Harald Hårdråde selv bisatt, men i slutten av 1170-årene lot erkebiskop Eysteinn denne kirke flytte over til Elgeseter, og Haralds lik fulgte da med.

I 1773 foretok Gerhard Schøning undersøkelser oppe på Elgeseter, og han opdaget betydelige rester av kirken og klosterets grunnmur. Ifølge Schønings opgave var kirkens lengde 148 fot, bredde 66 fot.

Den forannevnte Gregoriuskirke og den eldre Mariakirke var Norges eldste stenkirker.

Kong Olav Kyrre. Ny Kultur og nye bygninger.

Den forøkede velstand og den uavbrutte fred, som Norge nød under Olav Kyrres regjering, tillot landets innbyggere i høiere grad enn hittil å henvende oppmerksomheten på livets behageligheter og åpnet deres øine for de store mangler som ennå hersket. De følte hvor langt man her stod tilbake for utlandet, i særdeleshet til det nu normanniserte England, med hvilket Norge underholdt den hyppigste og viktigste handelsforbindelse.

Olav Kyrre og hans sønn gav selv tonen an i å opta og tilegne sig de fordringer som folkets kulturnivå allerede krevet, og hvis fordeler den nuværende forbindelse med utlandet gjorde mere innlysende. Det manglet hverken lyst, evner eller anledning til å opta flere fremmede skikker som siktet til prakt i det selskapelige og bekvemmelighet i det daglige liv.

Historien omtaler på flere steder de store kulturelle forbedringer som blev innført i Olav Kyrres tid.

Olav Kyrres mest berømte byggverk var Kristkirken, som senere vil bli omtalt.

I Harald Hårdrådes tid (1046—66) begynte byens borgere å stifte samskuddslag og selskapelige klubber, hvis medlemmer efter omgang (i hvirving) holdt møter og festlige sammenkomster i sine egne hus.

Sagaen forteller at det ofte gikk på livet løs i hvirfingsbrødrenes møter, og det hendte rett som det var at en eller flere brødre blev båret ut på likbåre.

Det ser ut som at Olav Kyrre fant disse sammenkomster for hedenske, og av den grunn skapte han efter utenlandsk mønster en ny organisasjon, som skulde passe bedre efter den nye kultur som nu hadde begynt å få innflytelse.

Olav Kyrre oprettet de såkalte gilder, hvis sammenkomster ikke skulde holdes i private hus, men derimot under geistlighetens opsyn i egne dertil innrettede hus som kaltes gildeskåler.

Gildenes vedtekter bestemte, at medlemmene skulde stå hinannen bi, og gildelagene vedblev derfor alltid å ha en viss politisk betydning.

Gildene medførte mange fordeler for sine medlemmer, og den nye ordning forhindret at slagsmål og blodsutgydelse fant sted.

Kvinner blev også optatt som medlemmer, og dermed skapt en mere slegen omgangstone, sier sagaen.

Gildene tjente også som kommunalt vesen og banet vei for underorganisasjoner til gjensidig støtte som brandforsikring, sjøforsikring, pensjoner m. m.

Det mest bekjente gilde i byen var Myklagildet, som hadde sin gildeskål omtrent på den nuværende Gildevangens tomt (Bondeungdomslaget's gård) på hjørnet av Søndre gate og Karl Johans gate.

Ifølge Nidaros' bylov skulde lagtinget holdes i dette gildes lokale, og det er et bevis for at gildet hadde et av byens største hus.

I 1600-tallet skrives i et sagaskrift: «I fordums tid var et meget langt hus nede ved stranden som kaltes Gildeskålene, det er Gildehus, hvilket hus var meget langt og bygget i en lang rad og tekket med spon, udi hvilket hus både borgerne i byen og de fornemste bønder i Trøndelagen holdt deres brylluper, gilder og gjestebud, likesom udi kompani vare mange huse bygget der som de brukte til kjeller, spisekammer, kjøkken og sengkammer med mere sådant».

Gildebrødrene hadde også sin egen kirke, som stod straks vestenfor Gildehuset.

Kirken het Margrethekirken. I kirkens støpul hang byens stormklokke, Byarbot, som ringte når fiendtlig hær førte mot byen, eller når det var ild løs.

Harald Hårdråde bygget sin kongsgård omkring 1050—60. Dette var byens tredje kongsgård, og lå på den nuværende Domkirkegårds østlige platå.

Gården har en mørk saga, da Einar Tambarskjelver og hans sønn Eindride blev drept i gårdens målstue.

I Haralds kongsgård opførte kong Eystein Magnusson en smukk og staselig utstyrt stavkirke, som var den 7de i rekken.

Kirken blev innviet til den hellige Nikolaus og blev derfor kalt Nikolauskirken.

Vår Frue kirke, og byens andre gamle kirker

Som den 8de kom den nye Mariakirke. Denne kirke blev opført av erkebiskop Eystein omkring 1180. Kirken nevnes første gang i historien 1183; da kong Sverre hadde fått sitt store nye skib «Mariasuden» på vannet, forærte han blandt annet en messehaketil Mariakirken. — Den eldste kirke var nok av tre. Den ombyg-

gede kirke som delvis ennå står, er fra omkring 1250. Vår Frue kirkes murer er i den østlige del en levning av den yngre Maria-kirke.

I korets sydlige vegg står en gjenmuret inngangsportal. Under spissbuen av denne er innsatt to hoder, som man vil fortolke som en

konge og en bisp. — (Kong Sverre og erkebiskop Eystein).

I slutten av det 14de århundre begynte kirken å bli kalt Vår Frue, og har siden beholdt dette navn.

Kirken er gjentagne ganger avbrønt i det 16de og 17de århundre. Således 5. mai 1531, 8. mai 1598, 5. januar 1654, 10. april 1681.

Efter branden 1681 blev den forlenget 24 alen og var ferdigrestaurert 1690, men så brente den igjen sammen med byen 1708 (Lars Wiitbrand), hvorpå den blev restaurert og det nuværende tårn tilbygget 1739, hvilket årstall nu står på tårnet.

Christian Horneman sier i slekten Hornemans slektskatalog som blev utgitt i 1908, at rådmann og kjøbmann i Trondhjem Christian Horneman viste stor interesse for Frue kirke og bekostet delvis det nuværende tårn tilbygget.

Kirkens gamle innredning lignet meget et teater. Sognets borgere hadde sine egne innelukkede stoler (høistoler), som stod ovenpå hinannen i tre etasjer.

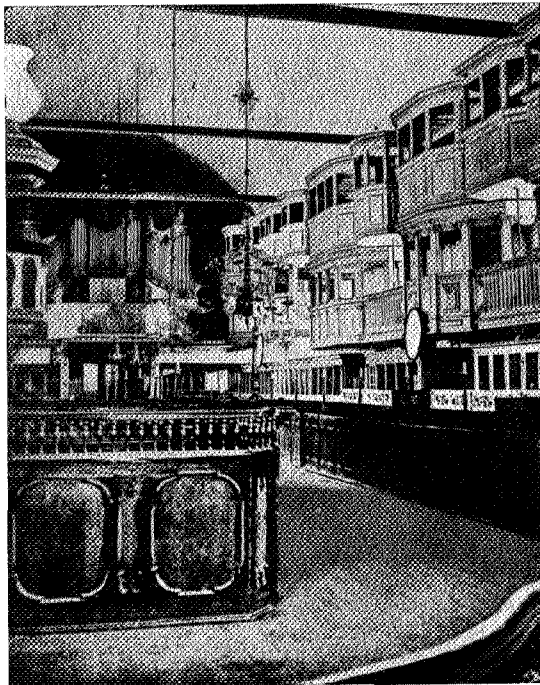
Under arkitekt Christies ledelse blev kirken ombygget i 1882. Den gamle innredning og høistoler blev uttatt, og det nuværende inventar blev innsatt.

Vår Frue kirkes smukke altertavle er malt av den bekjente kunstner J. N. Scavenius i 1744. Tavlen var oprinnelig anskaffet til Domkirken, men blev overflyttet til Vår Frue kirke 1837.

Kirkens gamle orgel, som var benyttet helt til forleden år, var en gave fra Thomas Angell.

Vår Frue kirke.

Interiør fra Vår Frue kirke, før restaureringen 1882.

fjerde hans regjeringstid og Kirckens patroner og inspecteurer var stiftsbefalingsmand Ivar von Ahnen, Biskop Doct. P. Krog, Præsident Hans Collin, sognepræst Magtr. Sebastian With, Borgermester Rasmus Lindgaard, diaconi Magtr. Peter Lundius, raadmand Matz A. Tønder, Lorentz H. Holst og Kirkeværgen Hans Horneman.

Klokke nr. 2 er støpt 3. august samme år og har forøvrig samme inskripsjon.

10 år senere fikk kirken ytterligere 3 nye klokker med følgende inskripsjoner:

Anno 1729 den 20. november er denne klokke støpt i Amsterdam til Frue kircken udi Trondhiem udi Konning Frederick den fjerde hans regjeringstid og kirckens patroner og inspecteurer vare da stiftsbefalingsmand Jakob Benaxon, Biscop Doctr. Peter Krog, Præsident Hans Collin, Sognepræst Magtr. Christian Sommerfelt, Borgermester Rasmus Lindgaard, Diaconus Magtr. Knut Brun, Povel Dons, Rasmus Graa og Hans Hagerup, Kirkeværgen Hans Horneman.

I kirkens tårn henger 5 klokker, hvis dype og malmfulle klang har lydt over byen både i sorg og høitid i 200 år.

Klokkenes inskripsjon er følgende:

Me Fecit Ian Albert Degrane. Gid denne klokke saa for kirckens folk maa lyde, at de udav Guds ord forbedringsfrugter yde.

Klokke nr. 1: Anno 1719 den 3. August er denne klokke støbt i Amsterdam til Frue Kircke i Trundhiem i den daværende Konnung Fredrik den

Korskirken

var en stenkirke som stod på hjørnet av Kongens gate og Kjøbmansgaten, der hvor Norges banks bygning nu står.

Denne kirke er allerede omtalt i Håkon Håkonsøns tid, og nevnes som sognekirke i 1280. Kirken brente i 1531, men ruinene blev først nedrevet og fjernet i 1578.

I byloven nevnes ytterligere mange flere kirker.

Johnskirken (Johanneskirken)

er omtalt som sognekirke i det 12te århundre, forøvrig vites intet sikkert om denne kirke.

Mikalskirken

nevnes i slutten av det 13de århundre som sognekirke i byen. I 1280 sees at Erland, 1296 Thorfin, og 1303 Joan er prester ved kirken.

Henrik Mathiesen, som i sin tid bestrebt sig meget for å skaffe rede på hvor byens gamle kirker hadde ligget, mener efter foretatte undersøkelser at Mikalskirken muligens hadde stått omtrent på det nuværende posthus' tomt.

Benedikts kirke.

Denne kirke er omtalt første gang i 1276 og var viet til den hellige Benedikt. Kirken antokes å ha ligget på hjørnet av Kjøbmansgaten og Erling Skakkes gate, eller med andre ord på Håndverks- og Industriforeningens nuværende tomt.

Andreaskirken

var også en av byens kirker. Omtales i sagaen første gang 1206. I det 13de og 14de århundre var kirken sognekirke, forøvrig er dens saga dunkel.

Martinskirka

er omskrevet som sognekirke i 1296. Kirken var viet til Martin Biskop, som var skytshelgen for drikkere og spedalske.

Spetalskirke

nevnes som sognekirke i slutten av det 13de århundre. O. A. Øverland sier, at det første hospital som blev opprettet i Norge, lå under Kristkirken og i nærheten av denne. Dette hospital var et sykehus og senere tillike et pleiehjem for spedalske.

Hospitalet hadde sin egen prest og kirke, og det må være denne kirke som er omtalt i 1290.

Byens nuværende Hospitalskirke blev først bygget i 1705.

Alle Helgens kirke

omtales i byloven som sognekirke i 1280. Denne kirke antas å ha ligget i strøket ved St. Jørgensveiten.

Peterskirken

eksisterte allerede omkring 1160. Henrik Mathiesen mente at kirken hadde ligget på Thomas Angells hus' nuværende tomt.

Vi er ennå ikke helt ferdig med våre visitter hos geistligheten.

Den norske kirke er som bekjent oprinnelig en datter av den Angellsaksiske kirke i England, men tiltross derfor stod kirken en tid under den store kirkeprovins i Hamburg—Bremen. Grunnen til dette var at Olav den Hellige ikke vilde tilhøre den engelske kirkes organisasjon efter at Knud den mektige av Danmark hadde fått herredømmet i England.

I 1103 fikk de 3 nordiske land en felles erkebiskop med sete i Lund, som var kirkens første primas både i Norge, Sverige og Danmark.

I 1152 kom den berømte engelske kardinal-biskop Nicolaus Breakspear til Norge som pavens utsending og representant. Samme år blev Norge ophøiet til en egen kirkeprovins med erkebispestete i Nidaros.

Nicolaus Breakspear.
(Efter billede i Videnskapsselskabet's årsberetning 1924).

Breakspear var født i England. Ved sine fremragende evner steg han til Romerkirkens høieste verdighet.

I Norge gjorde han sig høit fortjent, fikk bilagt tvistighetene mellem Harald Gilles sønner, opprettet Erkebispestolen i Nidaros 1152, gjorde Norge til selvstendig kirkeprovins, og løste vårt lands kirke fra avhengigheten av fremmed styre.

Ved sine forordninger øvet han stor innflydelse på geistlighetens liv og folkets seder.

Breakspear omorganiserte også kirkens rettsvesen og innførte reformer i den kristelige folkeundervisning. Ved fremsynte lovgivninger la han grunnen til den norske kirkes makt og rikdom. I 1154 blev han valgt til pave og antok navnet Hadrian IV.

Efter initiativ av den norske forretningsmann i Genua, direktør Kr. J. Dehli, reiste Det Kongelige Norske Videnskabers Selskap, Trondhjem, i 1925 en minnetavle ved Breakspears sarkofag i Grotte Vaticane i Röm.

I tiden fra 1152 til reformasjonen i 1536 residerte 26 erkebiskoper i byen.

Den første norske erkebiskop var John Byrgersson, den siste var Olav Engelbrektsson. Den betydeligste var Eystein Erlandson.

Dr. Ludvig Daae sier at Eystein var en sønn av Erlend Hjalde og av en meget fornem ætt i Trøndelagen, der endog hadde kongelig blod i sine årer.

Eystein var i sine yngre år kapellan og fehirde hos kong Inge og skyldte denne sin ophøielse. Han blev utnevnt til erkebiskop i 1157, men ifølge en innskrift i Domkirken som ennå er opbevart, blev han først innviet i 1161.

Erkebiskopene hadde makt og myndighet som fyrstelige personer, de nød rang som jarler og kunde omgi sig med hird og væbnede menn.

Erkebiskop Eystein var en av den norske middelalders mest fremragende personligheter og for sin tid en høit oplyst og dantnet mann. Han forstod også å utnytte sin makt og myndighet til det ytterste og har derfor også efterlatt sig middelalderens største kulturminne i norden. (Domkirken). Erkebiskop Eystein var også en betydelig forfatter, men 700 år skulde hengå før hans verdifulle manuskripter blev opdaget.

I 1880 fant den engelske videnskapsmann Fredrik Metcalfe i Oxford en rekke manuskripter innbundet i selskinn, forfattet av Eystein. Det var først efter dette tilfeldige funn at han blev kjent som forfatter.

Erkebiskop Eystein døde den 26. januar 1188. Han blev begravet i Domkirkens skrudhus.

I erkebiskop Thores (II) tid 1229 blev Eystein ophøiet til helgen og hans legeme blev derpå skrinlagt, sier sagaen.

Erkebispegården, Norges eldste verdenslige stenbygning.

Det er en historisk kjensgjerning at erkebispegårdens eldste del blev bygget omkring 1178—80, og er således bygget i erkebiskop Eysteins tid.

Det heter at gården var mere anseelig enn Harald Hårdrådes kongsgård, som lå ganske i nærheten.

Det er meget rimelig, at den mektige Eystein bygget sig en stor residensbolig. Han var en flink byggmester og sagaen forteller, at han til sine tider hadde op til 200 mann i sin tjeneste.

Erkebispegården har som byens andre eldre bygninger vært utsatt for ildsvåde. Gården brente allerede i 1295, og erkebiskopens haller som lå i annen etasje gikk op i luer. Det antas at stordelen av nordfløien, som ennå er bevart, blev opsatt etter denne brand.

Gårdens nordfløi består av to forskjellige bygninger. Den østlige er noe bredere enn den annen. Første etasje i østfløien består av to haller overdekket med spissbuede krysshvelv som bæres av en rund midtpille.

Bygningens annen etasje ovenpå nevnte to haller har i sin tid bestått av et stort rum, som sikkert har vært erkebiskopens store hall. Dette rum benyttes nu til rustkammer og opbevaringssted for gamle våben. I nordfløiens vestre bygning består kjelleretasjen av to rum, som har spissbuede krysshvelv. Disse mener man har vært kjøkkener.

Annen etasje i den vestlige bygning ovenpå kjøkkenene består av to saler, som i sin tid benyttedes til opbevaringssted for kongelige kroningsregalier.

Historien forteller også at erkebispegården har hatt tårn.

Foruten disse hovedbygninger var der inne i gården en rekke større og mindre bygninger, som benyttedes av bestillingsmenn, tjenere og soldater.

Erkebispegården var også i eldre tider befestet og omgitt av en ringmur, som var op til 12 fot høi.

Erkebispegårdens saga forteller om mange kamper og stridigheter, som gjennom århundrer verserte mellom landets konger og de mektige erkebiskoper.

Erkebispegården.

1536 er dog erkebispegårdens mest skjebnesvangre år, idet Olav Engelbrektsson den 3. januar i overvær av den forsamlede almue, kanniker, rådmenn og borgere besluttet å drepe fru Inger Ottesdatters svigersønn, Vincens Lunge.

Efter reformasjonen blev erkebispegården residensbolig for lensherrene, og har senere gjennom tidene blitt kalt kongsgården.

KLOSTERHISTORIE

Norges eldste var Nidarholms kloster på Munkholmen, der var helliget det Okcidentalske munkevesens stifter St. Benedikt og martyren St. Laurentius og beboddes av munke av Benediktiner- eller Clunyacenser-ordenen.

Ifølge sagaen skulde dette kloster være anlagt og stiftet allerede i 1028 av Knut den mektige og utvidet av Magnus Barfots lendermann Sigurd Ullstreng på Viggen (Børsa) omkring 1105. Klostret er mest kjent for at kong Magnus blinde blev munk i klostret i 1136. Han var forresten den eneste konge som blev munk.

Av klostrets abbeder nevnes Nikolaus i midten av det 12. århundre, Asgaut i 1223. Hans eftermann var Ritabjørn som var en trofast tilhenger av hertug Skule.

Abbed Thorleif nevnes som en av de første prelater, som fulgte kong Håkon Håkonsson på hans skib til Skotland. Han meddelte kongen den siste olje, og utførte sjelemessen efter hans død den 15. desember 1263.

I 1317 brente Nidarholms kloster. Av denne grunn solgte abbed Grim i 1319 klostrets mølle med hus i Ielven til Bjørn prest i Hospitalet for 25 merker.

1531 brente Nidarholms kloster atter. Etter denne brand er klostret ikke mere omtalt i historien, formentlig på grunn av at reformasjonen kom kort tid etter.

I 1537 kunngjør øverste høvedsmann Christoffer Huitfeldt for kongelig majestets folk i Trondhjem at Holmens klostres gård og eiendomme er forlenet til velbyrdige svenn Jens Tellufsson Bjelke, fru Inger Ottedatter Lucies mann.

Helgeseter (Elgeseter) kloster

var stiftet for regulære kanniker av Augustinerordenen, stedets eldste navn synes å ha vært Elgeseter, men etter at klostret var bygget, blev dette kalt Helgiseter (Den hellige bolig).

Klostret som lå oppe på Elgeseter gårds tomter på Øen, menes å være stiftet av erkebiskop Eystein omkring 1170, og sikkert er iallfall, at han skjenket klostret store jordegods og flyttet den eldre Mariakirke fra byen op til klostrets umiddelbare nærhet.

Det ser ut som at kong Sverre måtte ha vært særdeles begeistret over «Mariasudens» stabelavløpning, for han hadde også skjenket gaver til Helgeseter kloster ved anledningen og deriblandt en kor-kåpe.

Av klostrets ledende menn omtales Svend Prior som en av Trøndelagens representanter på riksmøtet i Bergen 1223.

Det mørkeste punkt i klostrets saga er den tragedie som fant sted i 1240, idet Østråthøvdingen Åsulf Jarlsfrænde ved Birkebeinernes bistand nedbrente klostrets bygninger og hugg ned hertug Skule på Rein, like utenfor klostrets døre.

Etter branden bekostet kong Håkon Håkonsson opført nye klosterbygninger og sagaen forteller at disse var større og prektigere enn de som stod før.

I 1284 fikk klostret 3 gårder i gave ifølge testamentet etter biskop Thorfin på Hamar. Dessuten sies, at klostret mottok mange forskjellige slags gaver fra høie prelater i samme tid. Av klostrets priorer nevnes Broder Ingvald, 1429, Arvid 1431, Gudmund 1436.

Etter reformasjonen blev klostrets jordgods tillagt Trondhjems hovedlen som krongods.

Predikebrødrenes kloster.

Dette kloster blev formentlig stiftet av en ren tilfeldighet.

Den danske dominikanermunk Salomon fra Århus, som tilhørte den hellige Dominikus' første tilhengere, hadde på en hjemreise fra utlandet blitt utsatt for stormfullt vær, og av den grunn drevet tilhavs. Etter mange vidervedigheter havnet munken i Nidaros i 1221. Historien sier at denne munk Salomon stiftet ovennevnte kloster under sitt opphold i byen. Sagaen forteller videre, at hertug Skule tok sig av ham og dette hadde selvfølgelig meget å si for den ivrige munk, som vilde innføre en ny orden i byen.

Fra det 15. århundre kalles klostret Sortebrødrenes kloster.

Det antas, at dette kloster lå i vestlig retning for Domkirken, eller omtrent på Militærforeningens nuværende tomt.

Dominikanerne hadde stor anseelse. Det sees således at klostrets prior Sigurd meglet fred mellom den norske kong Håkon og den danske kong Kristoffer omkring 1260.

Minorittenes kloster i Nidaros (Gråbrødreklostret)

var ubetydelig og omtales ikke ofte i historien. I begynnelsen av det 14. århundre blev byens sognekirke Olavskirken knyttet til dette kloster.

Christian A. Lange sier i et historisk skrift av 1856, at Munkegaten måtte ha fått navn efter Minorittene, hvis kloster lå nede ved øren eller stranden.

I et annet historisk skrift menes at klostret har hatt sin bygning i strøket bak Frue kirke og at Munkhaugveiten er et navn som går igjen efter Gråbrødrenes kloster.

Bakke Nonnekloster

nevnes i sagaen allerede omkring 1150 og var da i full virksomhet. I samme tid sees i Langes verk, at klostrets abbedisse har hatt besøk av kong Eysteins skald Einar Skulesson, som også er et bevis for, at klostret var stiftet senest i midten av det 12. århundre.

Sagaen vet ikke hvem som er klostrets stifter, men det antas at en av kongene opprettet samme, efter som jarlesetet Lade i sin tid blev skjenket klostret som gave. Det er heller ikke helt bevist hvil-

ken orden klostret tilhørte, men etter de foreliggende opplysninger menes, at klostret tilhørte Benediktinerordenen.

1183 er klostret nevnt i Sverres Saga, idet kongen i anledning «Mariasuden»s stabelavløpning også skjenket dette kloster gaver.

I 1284 skjenket biskop Thorfin til nonnene på Bakke ifølge testament 40 norske mark.

I 1308 fikk klostret en gård på Sunnmøre i gave av Bjarne Erlingsson.

I 1381 fikk nonnene på Bakke diverse gaver ifølge testamentene etter Agmund Olavsson.

I 1430 skjenket velbåren mann Arvid Ingvaldsson diverse fiskevarer og klær til Bakke kloster.

I 1359 bortbyggslet søster Kristin, abbedisse ved klostret, hvad klostret eiet i gården Saksvik, Strinda, til John Sigurdsson.

Klostrets siste abbedisse het Benedikke Johnsdatter. Hun nevnes med fullt navn i et brev av 6. mai 1536, da hun etter verdige faders og herres erkebiskop Olav Engelbrektssons råd, samt med sine konventsøstres samtykke, makeskiftet klostrets ødegård Verkland på Strinda, til Frue kirke i Trondhjem, imot en part som samme kirke eiet i klostrets gård Thorp i Strinda.

Bakke kloster stod alltid under erkebiskopenes umiddelbare tilsyn, som «ifølge gammel vedtægt» visiterte klostret hver Johannes Evangelists dag (27. desember). Etter reformasjonen blev verdslig forstander ansatt, som hadde godset forlenet imot å forplikte sig til å føde og klæde nonnene.

I 1564 blev Bakke kloster og Helgeseter klostres bygninger ødelagt av Claudius og hans svenske hær, som dette år hadde Trondhjem og omegn besatt.

1556 blev Bakke klostergods underlagt lensherren på Steinviksholm som fikk klostrets faste renteinkter i lønn.

Med Bakke kloster hadde følgende vært forlenet:

Jørgen Pedersen 1547—52, Kristoffer Eriksson Bernthoff 1555—60, Axel Gyntenberg 1560—64, Hans Olavsson Rød 1564—99, Lauritz Kruse 1599—1608, Jens Sparre 1608—11, Ditlev Rantzau 1611—16, Henrik J. Wind 1616—33, Steen Bech 1633—41, Ove Bjelke 1641—48, Daniel K. Bildt 1648—52, Mathias Budde 1652—1660.

Efter den bedrøvelige krig med Sverige 1657—58 kom kong Fredrik III. i en meget prekær finansiell situasjon og av den grunn

solgte han en hel del krongods i Norge, deriblandt også Bakke klostergods.

Bakke eiet i sin tid store jordgods, deriblandt Lade gård.

Godsets samlede areal er i 1669 oppgitt til 306 spand 11/2 øre. Samme år solgte kong Fredrik III. Bakke med alle tilhørende eiendomme til brødrene Marselius for 29,032 riksdaler.

Ennu i 1606 stod en del av Bakke klosterkirkes mure tilbake. Disse blev senere ifølge kongelig ordre benyttet ved Frue kirkes restaurering.

I 1765 fant Gerhard Schøning kun endel rester av kirkegårds-murene.

Omkring 1670 solgte brødrene Marselius Bakke gods til president Andreas Kristoffersen Tønder i Trondhjem.

I 1697 blev kommandant på Munkholmen oberstløytnant Frantz Kyleneier av Bakke, men han døde allerede i 1698, og derefter falt godset tilbake til kronen.

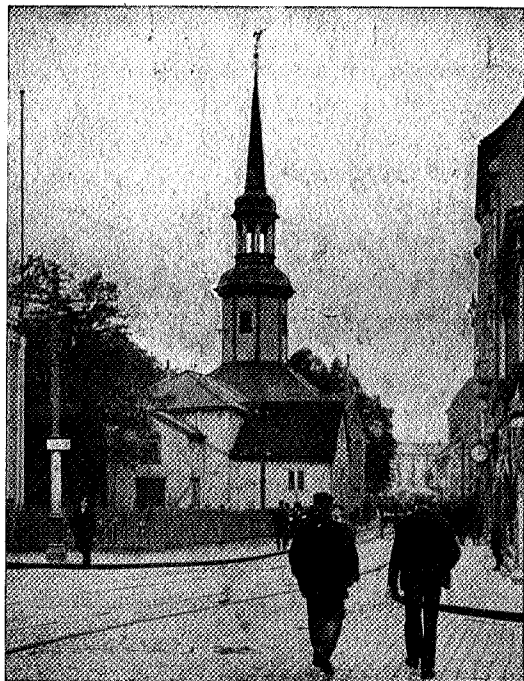
Dr. Biskop Peder Krog. Byggeren av Bakke kirke.

Omkring 1700 kjøpte dr. biskop Peder Krog Bakke gård, og etter hans initiativ blev Bakke kirke bygget i 1713.

Fra Ketil Krog, Thorstein Jarls sønn, nedstammer i like linje Kristian Krog. Han var munk på Hamar, drog ved reformasjonen til Kjøbenhavn og blev utnevnt til lektor i teologi ved Oslo skole.

Kristian Krogs sønnesønn, Nils Nilsen Krog, var rektor i Aarhus, hans sønn var biskop Peder Krog (1654—1731). Han blev student i 1670, opholdt sig i 6 år ved forskjellige universiteter i utlandet, la sig efter utenlandske sprog og matematikk. Han blev vicepastor på kommunitetet (1678), det følgende år rektor i Kjøge, hvorfra han leverte et disputatis. Det sees derav, forteller hans biografi, at han var vel hjemme i det syriske og arabiske sprog. I 1681 blev han prost til Samsø og sogneprest til Besen og Onsbjerg. Ektet samme år Anna Dorthea Bremer. (Døde 1746 — 91 år).

Peder Krog blev biskop i Trondhjem i 1688 og innehadde dette embede til sin død 1731.

Bakke kirke.

i to deler mellom svigersønnen kaptein Jørgen Coldevin Rosenvinge, gift med den eldste datter Mette Margrethe Finne, og den yngste datter Anna Margrethe Brun, enke etter sogneprest til Frosta Svend Busek Brun (død 1826). Rosenvinge valgte den øverste del av gården, som han samtidig gav navnet Rosenvinge, men overdro straks gården til sin sønn Abraham Bredahl Rosenvinge.

Hovedbygningen blev også delt ved nevnte deling. Den var opprinnelig dobbelt så lang. (Det er kun halvdelen av bygningen som nu står tilbake).

Efter fru Bruns død i 1858 kjøpte artillerikaptein, senere tollkasserer J. A. Müller (død 1878) den gamle bygning og det jordareal som tilhørte denne. Gården eies fremdeles av hans slekt.

Den gamle hovedbygning på Bakke gård, som ligger smukt innrammet av gamle trekroner, er Østbyens eneste kulturminne fra svunne tider.

Efter fru bispinne Krogs død i 1746 blev Bakke solgt til familien Collin i Trondhjem.

I 1766 tok biskop Krogs sønnesønn kaptein Carl Henning Krog godset igjen ved odelstakst. Han var en dyktig landmann og drev gården utmerket.

I 1787 blev regimentskvartermester Johannes Finne eier av Bakke. Efter hans død blev gården utlagt til enken Abel Rebekka Bredahl. Ved hennes død 1834 blev gården i henhold til truffen overenskomst delt

DOMKIRKEN

Før vi avslutter våre visitter i byens gamle kirker, skal vi avlegge Domkirken et kort besøk.

I kirkens glanstid valfartet pilgrimsskarene over land, sjø og øde villmarker for å bane sig vei til de stier som førte frem til den berømte katedral der oppe i nord, under hvis tak den mektige helgen (St. Olav) hvilte, som kunde læge halte, blinde og skape trøst og fred til botferdige.

Kong Olav Kyrres Kristkirke.

Kong Olav Kyrre besteg Norges trone i 1066. Før hans tid virket landets biskoper som reisende emissærer og stod direkte under kongens personlige ledelse. Den nye konge inndelte landet i tre faste bispedømmer, Nidaros for Frostatingslagen, Selja (senere Bergen) for Gulatingslagen, og Oslo for Viken og Østlandet.

I forbindelse med hvert av disse bispedømmer skulde bygges en katedralkirke, som henlagdes utelukkende under biskopenes varetekt.

Norges første katedralkirke blev bygget omkring 1075. Olav Kyrre rev ned det trekapell som i sin tid blev bygget over St. Olavs grav i sandmelen og bygget på dette sted en katedralkirke av sten, som i historien vekselvis kaltes Kristkirken, Trinitatiskirken eller Hellig Olavs kirke.

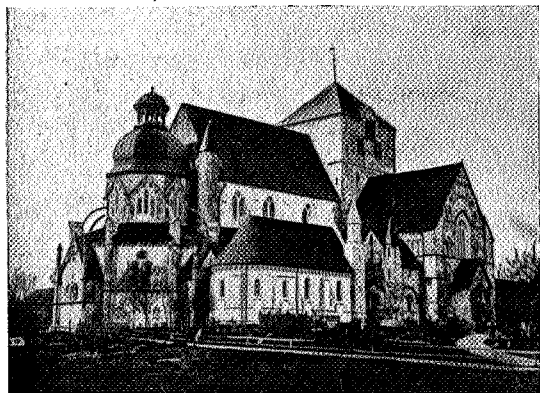
Kirkens kor var 24 fot bredt og skilt fra skibet ved en korbue som var 14 fot bred. På sydsiden førte en dør ut til Olavsbrønden. Skibet lå en fot lavere enn koret og var en uregelmessig firkant ca. 100 fot langt, 36 fot bredt i øst og 33 fot bredt i vest. På hver langvegg var der en bred portal.

Kirken var bygget i romansk stil med små vinduer høit oppe på veggen.

Kristkirken blev innviet til St. Olav som dens patron, men blev som foran nevnt også kalt Kristkirken, og var formentlig viet til Kristus som representant for treenigheten.

Umiddelbart etter innvielsen blev St. Olavs skrin og Magnus den godes legeme flyttet dertil, således at skrinet fikk plass på høialteret og Magnus den godes legeme utenfor koret i skibet.

Foruten disse to forteller sagaen at 4 andre konger også blev

Domkirken før restaureringen.

innen kirkens organisasjon. Nidaros ble ikke bare sete for erkebiskopen, men også residensstad for erkebiskopens råd, som kaltes Domkapitlet. Dette kollegium ble valgt av landets biskoper og delte makten sammen med erkebiskopen i store kirkelige affærer. Domkapitlet bestod av 24 kanniker, som under gudstjenesten skulde innta plass i koret, og dessuten skulde samtlige disse kanniker ha hver sitt eget alter i kirken.

Under disse nye forhold ble Olav Kyrres Kristkirke for liten til rikets metropolitankirke og lokale til det store presteskap og den tallrike menighet.

Domkirken blir påbegynt.

Norges første erkebiskop John Byrgesson var tidligere biskop i Stavanger. Der hadde han straks før sin tiltredelse på erkestolen i Nidaros fullendt bygningen av Stavanger katedralkirkes eldste del, og var således kyndig i kirkebygning.

For å skape en større og mere tilfredsstillende domkirke i Nidaros, påbegynte erkebiskop John omkring 1154 å utvide Olav Kyrres kirke. Hans plan gikk ut på at kirkens tidligere skib, som var benyttet av menigheten, skulde tas til kor for presteskapet og kannikene, og i stedet bygge et tverskib med langhus for menigheten.

Kristkirkens tårn og vestfront ble nedrevet for å gi plass for et stort midttårn og et nordre og søndre tverskib. John Byrgesson

begravet i Kristkirken, nemlig Olav Kyrre 1093, Håkon Magnussønn 1195, Olav Magnussønn 1155, og Eystein Magnussønn 1122.

Da den norske kirke i 1152 ble selvstendig og fikk sin egen erkebiskop med sete i Nidaros, inntrådte det derved store forandringer

døde allerede i 1157, men han vant dog på den korte tid av ca. 4 år å grunnlegge utvidelsen og opføre stordelen av tverskibets underste byggverk med kapeller, og muligens også en del av det planlagte langhus vestenfor tverskibet. Den gamle inngangsportal på nordsiden mot Munkegaten står som et ærverdig minnesmerke etter Norges første erkebiskop.

Vestfronten før restaureringsarbeidenes begynnelse.

Erkebiskop Eysteins bygging.

Efter John Byrgesson kom den tidligere omskrevne erkebiskop Eystein Erlendsson på erkestolen. Denne myndige og energiske herre tok straks fatt på å bygge videre på Domkirken. Hans byggevirksomhet delte sig i to perioder, den første periode fra omkring 1161 til 1179, og den annen fra 1183 til 1188.

Allerede kort tid efter tiltredelsen kunde Eystein ta forgjengerens kapeller på tverskibets østvegg i bruk. Det ene av disse er Johannes den Døpers kapell, som ligger i det søndre tverskib og gir plass for den store Kristusstatue.

Dette kapell har følgende inskripsjon, oversatt fra latin:

«Dette alter er viet av erkebiskop Eystein i hans bispedømmes første år, til lov for vår Herre Jesus Christus, til ære for Sankt Johannes døperen og Sankt Vincens martyren og Sankt Sylvester, år efter Herrens kjødspåleggelse et tusen et hundre en og seksti den seks og tyvende november».

I den første byggeperiode fortsatte erkebiskop Eystein å bygge videre på det av John Byrgesson påbegynte tverskib, og opførte dessuten ved kirkens nordøstlige side det nuværende sakristi (Mariakapellet), hvori han selv ble begravet.

I dette kapell henger nu en rekke portretter av biskoper som har innehatt bispedømmet efter reformasjonen.

Omkring 1180 bestod Domkirken av koret (Kristkirkens tidligere skib), høikoret (Kristkirkens tidligere kor), det nye tverskib og

Mariakapellet. Det påbegynte langhus var sannsynligvis ennå ikke kommet under tak.

Erkebiskop Eystein var like så meget politiker som prelat, og han forstod å utnytte de oppløste tilstander som hersket under borgerkrigene til å utvide geistlighetens makt. Han tvang således kong Magnus Erlingsson til å ta sitt rike til len av kirken og kunn-gjorde at kongevalgene fremtidig skulde avgjøres av erkebiskop og biskoper.

Efter Erling Jarls fall på Kalvskindet i 1179 og kong Magnus' tap på Ilevolden 1180, kom kong Sverre til makten, og denne mektige fyrste vilde ikke la sig styre av geistligheten. Striden mellom Sverre og erkebiskopen ledet til at Eystein i 1180 flyktet til England.

Erkebiskop Eystein opholdt sig i England i tre år, og denne tid benyttet han til å studere kirkebygning, og spesielt fulgte han oppbygningen av katedralen i Canterbury med stor oppmerksomhet.

I 1183 kom erkebiskop Eystein hjem fra England, og det heter i sagaen at han forlikte sig med kong Sverre.

Straks efter hjemkomsten tok Eystein fatt på å bygge videre på Domkirken, og nu benyttet han den nye gotiske spissbuestil, som han hadde fått kjennskap til i England.

Det bemerkes at Canterburykatedralen også var den første kirke som blev bygget efter denne stil i England.

Eystein rev ned Olav Kyrres kirke (koret og høikoret), og på dens grunnmur blev de søiler opsatt, som bærer det nuværende midtskib med triforium og kleristorium. Utenfor disse søiler blev det bygget sideskib, hvert på 10 fot bredde med en inngangsportal på hver langvegg. Høikoret eller åttekantens gulv blev gjort to fot høiere, og omkring åttekanten blev det innrettet en 6 fot bred gang med tre små kapeller. St. Olavs brønd blev innesluttet i en av strebepillarene.

Midttårnet blev nedtatt og tårnpillarene blev gjort høiere. Over søilene blev der bygget store spissbuer til å bære triforiet og kleristoriet samt det åttekantede spir og store klokketårn. De øverste vinduer i tverskibets gavl blev forandret til spissbuede og to alternisjer blev innrettet på østveggen.

Erkebiskop Eystein døde i 1188, så hans siste byggeperiode ved Domkirken varte bare i 5 år, og det var ikke mulig at han på den tid vant å bygge ferdig både koret og høikoret. Men historien sier

at hans planlagte byggearbeide blev uavbrutt fortsatt av hans eftermenn, og det antas som sikkert at tverskibet, koret og høikoret stod fullt ferdig i 1220—1230.

Den neste byggherre.

Erkebiskop Sigurd Eindridesson besteg erkestolen i 1231. Denne mann inntar også en fremtredende plass i Domkirkens saga, ti under ham begynte (1248) en ny periode i dens bygning.

Snorre skriver under sitt besøk i kirken 1280: Erkebiskop Sigurd «lot sette kirkens grunnvold så langt mot vest, som den nu er», hvilket vil si at han anla det spissbuede langhus eller med andre ord vestskipet, som nu er under restaurering, og skal bli ferdig til 1930.

Biskop Sigurds gotiske langhus (Vestfronten) er i sagaen fremhevet som kirkens skjønneste og mest praktfulle del. To store tårn blev reist, et på hver side av sideskibene, og i foten av disse var det innrettet smukke kapeller.

Vestskibet hadde fem portaler, en hovedportal midt i vestfronten og på hver side av denne en mindre portal, samt en større portal i søndre og nordre langvegg.

Den energiske videnskapsmann og forsker rektor Gerhard Schøning, som har etterlatt sig så mange verdifulle avhandlinger om Trondhjems og Trøndelagens historie, skrev også i sin tid Domkirkens saga.

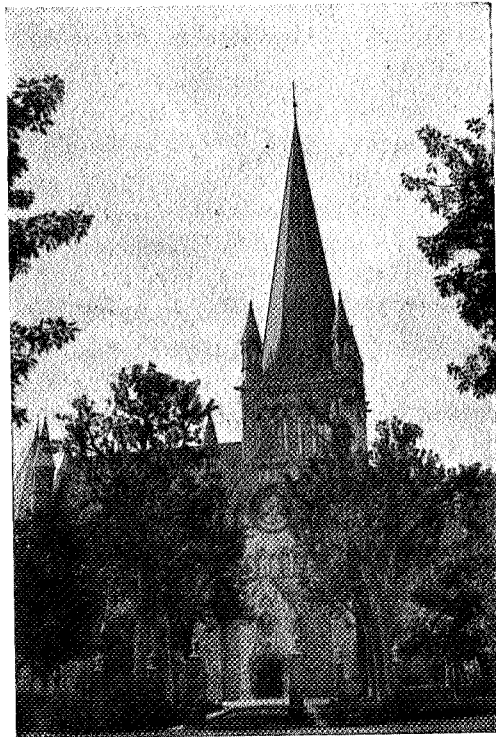
«Den tilforn meget prægtige og vidtberømte Dom-kirke, Trondhjem».

Hans verk blev efter anbefaling av dr. biskop J. E. Gunnerus trykt i 1762 hos Jens Christensen Winding, Trondhjem.

I sitt skrift forteller Schøning at Domkirken hadde fem tårn, hvorav midttårnet raget mektig op over den hele kirke, dessuten hadde den mange tårnlignende hjørnepillarer og spir. Schøning forteller videre at kirken hadde 316 vinduer med innfattede glassmalerier, 3366 pillarer og omtrent 40 statuer, heri ikke medregnet hoder og ansikter, hvorav han i 1760 talte 343 som da stod tilbake.

Av altere har kirken hatt minst 25, som i almindelighet var rikt utstyret og smykket.

Kirkens vestfasade skal i særdeleshet ha vært smykket med ornamenter, forgyllinger og billedhuggerarbeide, hvoriblandt sta-

Domkirken fra Munkegaten.

Domkirkens store rikdommer.

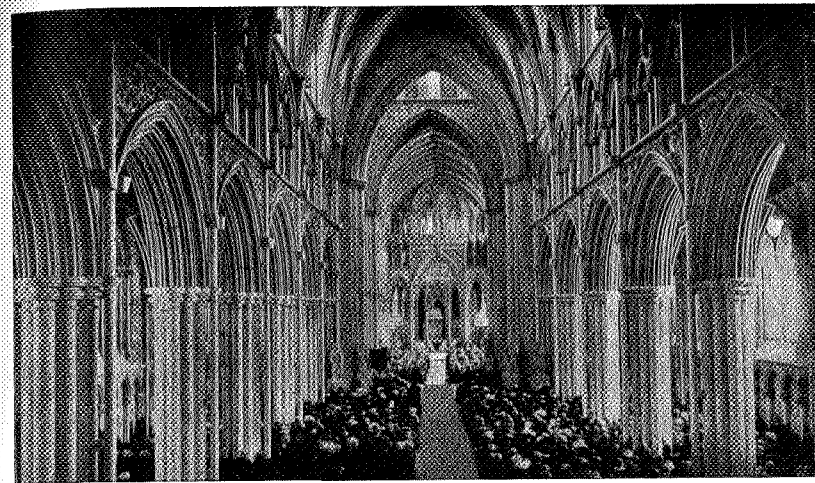
Kirkens største og kostbareste klenodie var St. Olavs skrin, som stod på høialteret i 500 år. Dette bestod i tre forskjellige kister, den innerste var av sølv og veiet 6500 lodd. Sagaen forteller at skrinet var så tungt at det måtte 60 mann til å bære det, når det skulde føres i prosesjon.

Efter reformasjonen blev sølvskrinet sendt til Kjøbenhavn. Olavs legeme blev nedlagt i det mellemste skrin, og beholdt fremdeles en tid plass på høialteret. I 1564 blev Trondhjem besatt av svenske tropper som medtok Olavs skrin og legeme. I Stjørdalen plyndret de skrinet for siste nagle og begrov Olavs legeme i Fløans kirke, Skatval. Året efter blev svenskene drevet ut av landet, og St. Olavs legeme blev under store høitideligheter ført tilbake til byen og blev bisatt i en gravkjeller i Domkirken. Olavs gravhvelving blev senere efter ordre av den danske lensherre gjenfylt med jord,

tuer av hellige menn i rekker over hinannen, som av tilbakeblevne rester sees å ha vært mesterverket i sitt slags.

Noe bestemt årstall om når kirken var helt ferdigbygget finnes ikke nevnt i historien, men det ansees som sikkert at den stod i sin fulle glans omkring 1300.

Således som kirken viste sig ved denne tid, forteller sagaen, var den ikke alene den største og skjønneste i de tre nordiske land, men kunde endog i arkitektonisk henseende stille sig ved siden av de fleste engelske katedraler i samme tid.

Interiør av Domkirken fra vest, vesentlig efter Christies tegninger.

og derved blev martyrens grav glemt. — Den eneste trøst er at man vet at Hellig Olav hviler innenfor Domkirkens murer.

Foruten Olavsskrinet var erkebiskop Eystein og St. Bjarnvards helgenskrin opbevart i kirken og opsatt på hver sitt alter.

En kiste som inneholdt St. Olavs skjorte, hadde også sin plass i nærheten av Olavsskrinet. Skjortekisten var besatt med sølvbeslag til en verdi av halvannet hundre ni og tyve lodd og dertil fire kvintin gull i tynne skiver.

Ytterligere var St. Olavs fane, skjold, øks og spyd opbevart i høikoret. Disse rustninger bar han i slaget på Stiklestad.

Et veldig sølvkors, 3 manns løft, forteller sagaen, og et stort sølvbillede, så høit som en voksen mann, tilhørte også kirkens skatter. De to siste klenodier var skjenket kirken av St. Olavs søstersønn Guttorm, Ketil Kalvs sønn på Ringnes, Hedemark.

St. Olavs forgylte hjelm og sporer som også var ophengt i høikoret, blev røvet av svenskene i 1564, og disse uhyre verdifulle klenodier finnes fremdeles opbevart i Nordiska Museum i Stockholm.

Sagaen forteller at en hel hop av St. Olavs-kostbarheter deriblandt også nevnte sølvkors og sølvbillede, var innlastet i et stort skib, for å føres til Danmark, men dette røverskib skulde ikke nå frem til Kjøbenhavn. Ved Agdenes sank skibet, og St. Olavs kostbarheter ligger fremdeles på havets bunn derute.

Da den siste erkebiskop, Olav Engelbrektsson, forstod at den katolske kirkes makt var brutt, tok han med sig det beste og kostbareste som fantes av smykker på St. Olavs skrin. Hvor mange eller store verdier som derved havnet i Holland, er ikke omtalt.

Domkirken stod i sin høieste glans omkring år 1300, men allerede i 1328 begynte nedfallstiden å melde sig.

Den første halvdel av det 14de århundre var en periode som på mange områder innledet nedfallstiden i Norge. I 1319 døde kong Håkon den femte, og dermed var den gamle norske kongeætt utdød på mannsiden, ni år senere brente nasjonens dyrebare heligdom, Domkirken i Nidaros, og en og tyve år derefter herjet svartedauen i landet.

Domkirkens ødeleggelse.

Mandagen i påskeuken den 4. april 1328 brente Domkirken for første gang. Erkebiskop Eilif som satt på erkebispestolen i denne tid, beretter i et brev til alle menn i Bergens bispedømme om den ulykksalige hendelse og anfører:

«Ikke alene treverket uten og indenfor brente op, men endog stenstolper og klokker med mange dyrebare saker, pillarer og stambuer oventil og nedentil, så at vi have stor skade derav.»

Erkebiskopen ber om hjelp til kirkens restaurering og utlover heder, ære og sjelehjelp og andel i pavens avlat til alle som gir gaver til kirken. Sagaen beretter at store summer kom inn til gjenopbyggelsen.

I 1336 kunngjorde pave Benedictus XII at alle sant angrende kristne, som rekker den brente kirke i Nidaros en hjelpende hånd, får 100 dagers avkortning på bodstiden. Denne avlatslov skulde gjelde i fem år. Takket være den store offervillighet blev kirken etterhånden restaurert om det enn gikk sent.

En lang stans inntrådte i restaureringsarbeidet på grunn av svartedauens herjinger i 1349—50, idet næsten hele presteskabet i byen og i laddistriktene utdøde. Av selve Domkirkens betjening døde erkebiskopen, Arne Wade, og av kannikene var det kun en som overlevde pesten, de øvrige tre og tyve døde alle.

Den 2. juli 1432 slo lynet ned i kirken, som brente for annen gang. Erkebiskop Aslak Bolt tok sig ivrig av kirkens istandset-

telse, men på grunn av manglende midler gikk det sent. Arbeidet fortsattes imidlertid til erkebiskop Walkendorfs tid 1510—21. Det blev dog neppe aldeles fullført under ham og neppe under hans eftermann Olav Engelbrektsson.

Den 5. mai 1531 brente byen og samtidig også kirken. Det var dens tredje og største brand, hvorfra den ennå ikke helt har reist sig. Bare høikoret og koret stod tilbake, skjønt sterkt beskadiget.

Ved reformasjonens innførelse i 1536 tapte Domkirken sin glans og innflydelse for århundrer. Kirkens jordgods og erkestolens inntekter blev underlagt kronen og forlenet til danske adelsmenn. Kirkens gull og sølv og kostbarheter havnet som før nevnt i Danmark og Holland, og endel sank ned ved Agdenes.

Begravelser og kroninger.

Foruten de tidligere forannevnte 6 konger, som blev gravlagt i Kristkirken, blev senere følgende konger begravet i Domkirken: Håkon Herdebred 1162, Erling Skakke 1179, kong Sverres søster Cicilia 1185, hennes mann Bård Guttormsen på Rein 1194, Guttorm Sigurdsson 1204, Inge Bårdsson 1217 og hertug Skule 1240. Etter 1240 er ingen fyrstelige personer gravlagt i Domkirken.

Av erkebiskopene blev Eystein den første begravet i Mariakapellet 1188, Eiliv Karte 1332 og Arne Wade 1349. Flere erkebiskoper skal også være gravlagt i kirken, men historien har ikke noe bestemt å meddele om disse.

Flere riddere og norske stormenn sies også å være begravet i Domkirken. Ridder Bjarne Erlingsson til Bjarkø legaterte gaver til kirken og fikk derfor gravsted i det sydvestre hjørnetårn i vestfronten. Et stykke av hans gravsten er opbevart. Gaute Eriksen som var en av undertegnerne ved Kalmarunionen, blev gravlagt i Domkirken, hans gravsten er også opbevart. Kannik Arne Eindrideson blev gravlagt 1310. Hans gravsten er likeledes i behold. Rådmann Arne Ingjeldsson og hustru Ingrid (1434—40) blev begravet ved Kristus-legemets alter. Kannik Winald Steinfiksson (1440) gravlagt foran St. Andreas kor. Ridder Henrik Jenssøn høvedsmann over Trøndelag og hustru Filippa (1450—60) begravet foran St. Annas alter i tårnet. Gaute Kane begravet 1438 foran St. Olavs alter.

Efter reformasjonen blev også mange av historiens kjente menn gravlagt i Domkirken. Av disse kan nevnes: Biskop Erik Pontoppi-

dan (1678), blev bisatt i åttekantens sydkapell. I samme kapell blev biskop Peder Krog bisatt 1730. Biskop Chr. Scheletter 1688 og biskop Eilert Hagerup 1743 i høikorets nordkapell. Generalmajor V. Budde (1729) blev bisatt i høikorets østkapell. Det var ham som med hell og klokskap førte kommandoen over de norske tropper nordenfjells ved den svenske general Armfeldts angrep på Trøndelag i 1718.

General R. v. Hoven (1682) som deltok i kampene ved Trondhjems gjenerobring 1658, blev gravlagt i langkoret. Stiftamtmann J. F. Wind (1687) i østenden av søndre sideskib. Johannes den døpers kapell i søndre tverrskib blev reservert for slekten Angell (herom senere). Kammerråd og kjøpmann Hilmar Meincke (1771) og hoffagent Broder B. Lysholm (1772) med familier hadde gravsted i nordre vesttårnkapell. Biskop M. F. Bang var bisatt i søndre vesttårnkapell. Mellom nordre langvegg og lektoriet hadde general C. T. Myhlenport (1737) privat innrettet gravkapell, som var lukket med en stor jerndør. Den var dekorert med våben og alskens forsiringer. Ytterligere sees at stiftamtmann Iver von Ahnen (1722) samt slektene Frølich, Rantzau, Wind, von Osten, Schøller og Møllmann hadde private gravkapeller i Domkirken.

Foruten disse var det en rekke andre gravsteder i kirken. Etter reformasjonen solgte nemlig kirken gravsteder for å skaffe penger til reparasjon og vedlikehold. Ved restaurasjonens påbegynnelse i syttiårene fantes 600 kister, som blev uttatt og nedgravet på kirkegården. Bare Thomas Angell og hans familie blev stående tilbake.

Følgende konger er kronet i Trondhjems Domkirke: Karl Knutsen 20. november 1449, Kristian den I 2. august 1450, Hans 20. juli 1483, Karl Johan 7. september 1818, Karl den 15de og dronning Louise 15. august 1860, Oscar den II og dronning Sophie 18. juli 1873 og Håkon VII og dronning Maud 22. juli 1906.

Efter reformasjonen.

I 1562 blev restaureringen av Domkirken påbegynt, men arbeidet blev snart avbrutt, da Trondhjem i 1564 blev inntatt av en svensk hærstyrke, som efter sagnet brukte kirken til stall.

Ved kongebrev av 7. august 1578 blev det bestemt at kirken skulde være sognekirke og det var vesentlig denne bestemmelse, man har å takke for at kirken blev bevaret. Bare en del av kirken

blev innrettet til den nye menighet. Høikoret blev kor og koret blev ombygget til langhus. 1633 opførte lensherre Oluf Parsberg på egen bekostning et nytt hvelv over høikoret. I 1638 fikk midttårnet et 69 meters langt spir, som blåste ned under en voldsom sydveststorm i 1689. Samme dag blåste tårnene også ned på kirkene i Stadsbygden, Klæbu, Tingvold, Skogn, Ørlandet, Sakshaug (Inderøya) og Hospitalskirken i Trondhjem.

Den 1. august 1708 brente kirken for fjerde gang, tillikemed 459 hus i byen. Opkomsten til denne brand skyldtes uforsiktighet av en pike, som var beskjeftiget med å brenne brennevin. Innholdet i brennevinsspannen eksploderte og satte ild på byen. Sagaen forteller at brandmesteren hadde vært i selskap og var så utav form at han ikke kunde påbegynne slukningsarbeidet før to timer efter ildens opkomst.

Den 25. juli 1719 slo lynet ned i tårnet og da brente Domkirken for femte gang, så totalt at alt som kunde brenne, blev opbrent; efter denne brand blev borgermester og kjøpmann Hans Hagerup kirkens verge og under hans energiske ledelse blev kirken restaurert til sognekirke og beholdt den indre innredning fra hans tid like til kirkens ombygning til Karl den 15des kroning i 1860. Til denne reparasjon skjenket Trondhjems borgere store summer (ca. 8000 riksdaler).

Domkirkens vestskib hadde i lengere tid ligget i ruiner. I 1705 ansøkte styret for Frue kirke om å få sten av ruinene til materiale for et nytt tårn til sin sistnevnte kirke, men biskop Krog satte sig imot dette, og ruinene blev heldigvis berget. 1738 gjentok Frue kirkes menn sitt krav om å få sten av ruinene til tårn, men domsognets borgere nektet. For å gardere sig imot at vestskibet skulde miste resten av sine gamle verdifulle stener, foretok domsognet en pengeinnsamling og bygget for de innkomne gaver tak over ruinene og de to vesttårn. Det var efter denne tid at Domkirken solgte private gravsteder i vestskibet.

Kirken efter 1814.

Den nye vår som oprant på Eidsvold i 1814, tendte også en fremtidsnist for Trondhjems Domkirke, idet Eidsvolds-mannen fra Trondhjem, stiftsoverrettsjustitiarius Rogert, fremsatte forslag om at landets konger skulde krones i Domkirken. (Paragraf 12 grunnloven). Mange representanter talte for Kristiania som kro-

ningsstad, men etter en kraftig støtte av professor Georg Sverdrup blev Rogerts forslag vedtatt med 88 mot 22 stemmer.

Dette, at Domkirken blev lovfestet som kroningskirke, fikk stor betydning for kirkens fremtid, idet staten dermed fikk forpliktelser til å støtte kirken med bevilgninger til restaurering og vedlikehold. Ifølge grunnlovens bestemmelser blev kong Karl Johan kronet i Domkirken 1818. Det var da 335 år siden at kirken var benyttet til kongekroning.

Fra denne tid begynte det så smått å vekkes interesse for kirkens restaurering. Allerede kort tid etter at Eidsvoldsverket var fullbragt, begynte det å spire av nasjonale og kulturelle interesser i landet.

Den første nordmann som i denne tid begynte å gjøre sig bemerket på kunstens område, var maleren Johan Christian Dahl. Denne store nordmann hadde også fanget interesse for Domkirken og begynte allerede i 1830 å virke for at staten burde gjøre noe for kirkens restaurering. Det tok dog tid før noen tok affære, men så hendte det i 1833 at sluttsteinen i korbjelvet falt ned under altertjenesten. Dette satte skrekk i folket. Omkring 1834 nedsatte Trondhjems magistrat en kommisjon som skulde utrede saken og fremkomme med forslag og planer for en restaurering av kirken, så at den kunde bli brukbar til kroningskirke.

Kommisjonen fremla i 1835 sitt forslag som var beregnet til å ville koste 18,000 spd. Forutsetningen for forslaget var at staten skulde bevilge 12,000 spd., og den siste tredjedel skulde kirken selv bekoste. På det ekstraordinære statsbudgett i 1836—39 opførte regjeringen 4000 spd. til kirken, men stortinget nektet bevilgningen. Saken var dermed foreløbig utsatt.

På grunn av intimt vennskap med grosserer Jørgen Knudtzon i Trondhjem, skjenket billedhuggeren Berthel Thorvaldsen en gipsavstøpning av sin store Kristus-statue til Domkirken. Den står i Johanneskapellet. Denne statue blev opsatt i koret 1836. Omkring samme tid skjenket Karl Johan 12 gipsstatuer av de 12 apostler, som blev utført av billedhugger Hans Michelsen (født på Hegstad, Leinstrand). Disse statuer blev i 1840 opsatt i koret rundt Kristus-statuen.

For å vekke interesse for Domkirken, utgav justitiarius C. N. Schwach, Trondhjem, i 1838 et historisk skrift, ledsaget av restaureringsforslag og bilder. Hans initiativ ledet til at staten nedsatte en ny kommisjon for å utrede saken. Denne kommisjon bestod

av Schwach og ingeniørkaptein Broch. Som sakkyndig blev utnevnt arkitekt H. E. Schirmer, som var sendt op til Norge av J. C. Dahl, som nu var blitt professor i malerkunst i Tyskland. Kommisjonen fremla i 1842 forslag med tegninger av Schirmer, men dette førte ikke frem til sakens løsning; dog ledet det til at stortinget bevilget 3000 speciedaler til videre undersøkelser, tegninger og historisk utredning.

Kirkens fremtid sikret.

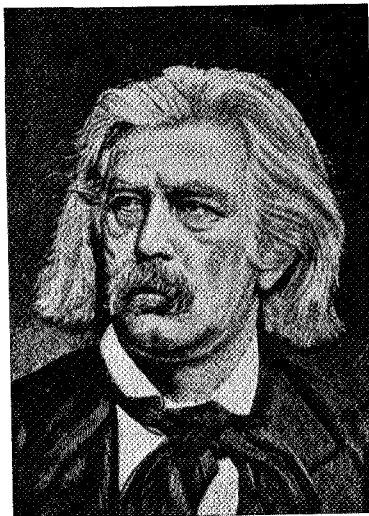
I 1851 fremsatte arkitekt Schirmer et nytt forslag til restaurering, men dette førte heller ikke frem, da stortinget med 48 mot 47 stemmer nektet bevilgning. Omkring 1850 hadde Trondhjems borgere ad privat vei innsamlet 5000 speciedaler til kirken. For terminen 1854—57 bevilget stortinget et større beløp til kirkens restaurering i henhold til Schirmers plan av 1851, men på grunn av uenighet mellem de sakkyndige, blev saken uten videre utsatt for ytterligere utredning.

I 1855 møter vi en ny talsmann for Domkirken, og det er professor P. A. Munch. Han var også en av gjennombruddstidens første norske stormenn. Munch skrev Domkirkens historie, og Schirmer laget tegninger til hans verk, som blev ferdig 1858. I 1868 fremla arkitekt Schirmer atter tegninger og forslag til hel restaurering av kirken (vestskibet undtatt). Denne plan var beregnet til å koste 525,000 speciedaler. Arbeidet skulde pågå i 50 år, med 10,000 spd. i årlig utgift.

Endelig bragtes Domkirkens fremtid i havn. De sakkyndige (Nicolaysen, Hanno, Christie og Nordon) godkjente denne plan, og den 27. april 1872 bevilget stortinget med 99 mot 6 stemmer 7000 speciedaler årlig i 10 år på betingelse av at Trondhjem kunde skaffe 3000 speciedaler årlig i like lang tid. (Blandt de 6 som stemte imot var Jaabæk og Ueland).

Den 1. juli 1869 begynte endelig restaureringen av den gamle katedral som rummer Norges storhetssaga. Restaureringen er siden uavbrutt fortsatt og er nu kommet så langt, at vi kan danne oss et bilde av hvordan kirken så ut innvendig i all sin glans, i 1300.

De to første ledende menn ved Domkirkens restaurering.

**Arkitekt
Henrich Ernst Schirmer
(1814—1887)**

var født i Tyskland, hvor han også fikk sin utdannelse. I Dresden stiftet han bekjentskap med nordmannen, professor i malerkunst J. C. Dahl, og på hans anmodning reiste Schirmer til Norge omkring 1840. Her var han først beskjeftiget med innredningen og den indre utsmykning av slottet i Oslo, men det var hans verdifulle innsats og store forberedende arbeide som ledet til påbegynnelsen av Domkirkens restaurering som skapte Schirmer et udødelig navn i norsk kulturhistorie.

Som foran nevnt utarbeidet Schirmer sin første plan til Domkirkens restaurering i 1842, en ny plan i 1851, og endelig den store restaureringsplan i 1868.

I 1869 tok Schirmer fatt på arbeidet ved Domkirken, og under hans ledelse blev skrudhuset (Mariakapellet) og Johanneskapellet restaurert, men da det var mange andre oppgaver som ventet på ham, trakk Schirmer sig tilbake fra lederstillingen allerede i 1871.

Schirmer var en av de betydeligste arkitekter som virket i Norge i det 18de århundre. Av hans mange store byggverker kan nevnes Gaustad asyl, Bodsfengslet, de militære bygninger på Akershus, St. Olavs kirke, Kreditbankens gamle bygning i Oslo, Rikshospitalet med flere.

**Eilert Christian Brodtkorb Christie
(1832—1906).**

Arkitekt Christie var en brorsønn av den bekjente stortingspresident W. F. K. Christie.

I 1849 — 17 år gammel — reiste Christie til Tyskland for å studere arkitektur. Han opholdt sig først ved den polytekniske skole i Hannover, senere i Karlsruhe, hvor han påvirkedes sterkt

av sin gotiskbegeistrede lærer Eisenlor. Etter flere års opphold i Tyskland, foretok Christie reiser til England for videre å utdanne sig.

I 1855 vendte han tilbake til Norge og virket som lærer og arkitekt dels i Bergen og dels i Oslo.

Allerede fra første tid begynte Christie å studere eiendommelighetene i den norske bygningsstil fra middelalderen, hvilket kom ham til stor nytte i hans virksomhet som restauratør for tallrike middelalderlige byggverker. Således utarbeidet han planen for restaureringen av Stavanger Domkirke, Mariakirken, Domkirken og Håkonshallen i Bergen.

I 1872 blev Christie ansatt som leder for Nidarosdomens restaurering. Dette arbeide blev hans store livsverk, hvor han nedla sin betydelige arbeidskraft, sin utrettelige flid og sin varme begeistring for oppgaven.

Christie var Domkirkens store byggmester. Han begynte med en ruinhop, og etterlot sig en skjønn katedral. Han var restaureringens leder i 34 år, og i denne tid blev åttekantens alter (høikoret), langkoret (den nuværende menighetskirke), tverskibet og centraltårnet gjenreist. Vestskibet (innvendig) som nu straks er ferdig, er også med små forandringer hovedsakelig restaurert og bygget etter Christies planer.

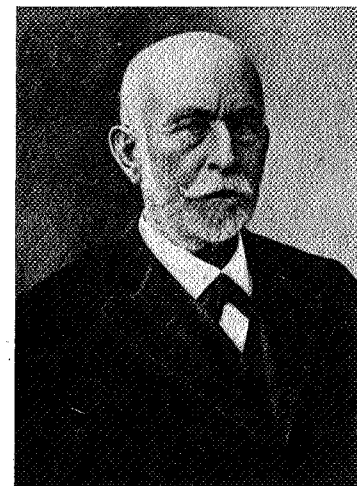
Like før sin død (1906) hadde Christie også utarbeidet tegning til vestfrontens gjenoppbyggelse, som av tilsynskomiteen i 1907 enstemmig var anbefalt til kongelig approbasjon.

Hvis Christie hadde levet noen år lengere, er det all sannsynlighet for at vestfronten også hadde blitt restaurert etter hans plan.

Christies arbeide ved Domkirken bærer preg av hans fine kunstneriske evne, hans hensynsfulle pietet for det overleverte og hans sjeldne kombinasjonsevne.

Arkitekt Christie utarbeidet også tegninger til en rekke nybygg utenbys. Således blev kirkene i Lærdal, Aardal, Holmdal og Sogndal bygget etter hans planer.

Som en ærefull påskjønnelse for sitt store virke ved Domkirken var Christie utnevnt til kommandør av 1ste klasse av St. Olavs-

Arkitekt Christie.

ordenen, dessuten var han ridder av den tyske Kroneorden og den danske Danebrogsorden.

Den 13. september 1906 døde den gamle mester, i en alder av 74 år, efter bare et døgnns sykелighet, og den 20. samme måned blev han gravlagt på nordsiden av Domkirken, like utenfor Mariakapellet.

Man har sjelden sett maken til deltagelse, da det var ca. 10,000 mennesker tilstede.

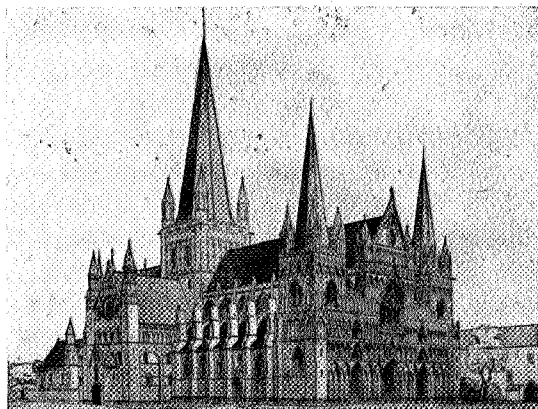
I forbindelse med 50-årsjubileet for påbegynnelsen av Domkirkens restaurering blev det i 1919 avsløret en minnetavle over arkitekt Christie, som er opsatt på vestveggen i søndre tverskib. Tavlen har følgende inskripsjon:

Sten blev sat til minde om
Arkitekt

EILERT CHRISTIAN BRODTKORB CHRISTIE.

I aarene 1872—1906 reiste han dette hus av forfald.

Anno Domini MCMXIX.

Christies etterlatte utkast av 1906
til restaurering av vestfronten.

KATEDRALSKOLEN

Næst efter katedralkirken kommer Katedralskolen som Trondhjems største kulturminne. Denne skole er Norges eldste latin-skole, og historien mener at den blev oprettet allerede i slutten av det 12. århundre av erkebiskop John Byrgesson eller av hans eftermann Eystein, som selv stod på høide av sin tids dannelse.

Rektor A. E. Erichsen skriver om Trondhjems latinskole:

«Den første gang skolen i Nidaros uttrykkelig nævnes, er i aaret 1217. Kong Inge Baardsson satte den unge Haakon Haakonsson tillike med sin søn Guttorm i skolen. Da Inge var død i dette nævn-

Trondhjems katedralskole.

te år, gik 12 dertil opnævnte mænd til skolen oppe ved Kristkirken, hvor Haakon da befandt sig med bud om at Birkebeinerne ventet paa ham for at kaare ham til Norges konge. Haakon var da 13 og Guttorm 11 aar gammel. De hadde rimeligvis gaat i skolen i 3 aar».

Disse ord forteller oss at Trondhjems katedralskole virkelig har hatt en av Haraldættens edleste sagakonger blandt sine elever, og dette må da være skolens stolteste blad.

Skolen blev oprinnelig oprettet for å utdanne unge disipler til prester, og var underlagt domkapitlets administrasjon og varetekt. Skolens utgifter var iallfall delvis dekket av jordgods som var utlagt til dens drift og underhold. Av erkebiskop Aslak Bolt's jordbok sees at en hel del gårder var tillagt latinskolen; av disse var 7 i Gauldalen, 4 i Leksviken samt gårdene Rykke i Skatval og Buseter på Frosta.

Vi skal ikke innlate oss på å gjennemgå katedralskolens lange saga, men kun stifte litt bekjentskap med endel av skolens store menn som spesielt i det 18de århundre hadde en meget stor innflydelse på byens kulturelle utvikling.

Når Trondhjem fikk sitt videnskapsselskap 100 år før Oslo fikk et lignende selskap, kom det av at de kulturelle forhold stod høiere i Trondhjem i det 18de århundre enn i noen annen by i landet.

Trondhjems realskole, som blev oprettet i slutten av det 18de århundre, er også en institusjon som gir et klart bilde på de store forhold som hersket i byen i denne tid, da skolen er den første realskole som blev oprettet i Skandinavi.

Trondhjems katedralskoles ledende menn hadde sin store andel